

Sygn. akt: III AUa 1171/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jacek Zajązkowski (spr.)

Sędziowie: SSA Maria Padarewska - Hajn

SSO del. Dorota Rzeźniowiecka.

Protokolant: st. sekr. sądowy Joanna Sztuka

po rozpoznaniu w dniu 4 grudnia 2013 r. w Łodzi

sprawy **U. G. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

skarga o wznowienie postępowania w sprawie V U 1110/11,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 28 maja 2013 r., sygn. Akt: V U 127/13;

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 1171/13

UZASADNIENIE

W dniu 7 lutego 2013 roku U. G. (1) wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 24 lutego 2012 roku w sprawie VU 1110/11 i zmianę tego wyroku oraz decyzji ZUS z dnia 27 września 2011r., poprzez wypłatę emerytury za okres od 1 października 2011 roku wraz z należnymi odsetkami. Jako podstawę prawną wznowienia skarżąca powołała art. 401¹ k.p.c. oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku w sprawie K 2/12.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wnosił o oddalenie skargi.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 maja 2013 roku Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim: 1. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z 24 lutego 2012 roku w sprawie VU 1110/11 i poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury U. G. (1) od dnia 1 października 2011r.; 2. umorzył postępowanie w zakresie zaspokojonym, to jest podjęcia wypłaty świadczenia za okres do dnia 22 listopada 2012 roku; 3. przekazał do rozpoznania organowi rentowemu zawarte w skardze żądanie wnioskodawczynie o prawo do ustawowych odsetek od wyrównania emerytury.

Sąd Okręgowy ustalił, że U. G. (1) była uprawniona do emerytury wcześniejszej począwszy od dnia 1 kwietnia 2009 roku.

Decyzją z dnia 13 lipca 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury w związku z ukończeniem 60 roku życia począwszy od dnia (...)roku.

Decyzją z dnia 27 września 2011 roku organ rentowy zawiesił wnioskodawczyni prawo do emerytury od dnia 1 października 2011 roku.

Wyrokiem z dnia 24 lutego 2012 roku wydanym w sprawie VU 1110/11 Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim oddalił odwołanie wnioskodawczyni od powyższej decyzji. Od powyższego wyroku strony nie wniosły apelacji. Wyrok uprawomocnił się z dniem 23 marca 2012 roku.

Decyzją z dnia 6 lutego 2013 roku ZUS podjął wypłatę emerytury na rzecz wnioskodawczyni od dnia 22 listopada 2012 roku.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że skarga o wznowienie postępowania jest zasadna i prowadzi do zmiany zaskarżonego wyroku oraz uwzględnienia odwołania.

Sąd Okręgowy wskazał, że w okresie od 8 stycznia 2009 roku do 31 grudnia 2010 roku do realizacji nabytego prawa do emerytury wystarczyło osiągnięcie wieku emerytalnego. Od 1 stycznia 2011 roku stan prawny uległ zmianie. Do ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS został dodany - przez art. 6 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) - art. 103a, który stanowił, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Zgodnie z art. 28 powołanej ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku, do emerytur przyznanych przed wejścia w życie tej ustawy, tj. przed 1 stycznia 2011 roku przepis art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS stosuje się począwszy od 1 października 2011 roku. Organ rentowy, który wydał będącą w sporze decyzję z 27 września 2011 roku o wstrzymaniu wypłaty emerytury od 1 października 2011 roku zastosował wobec skarżącej obowiązujący wówczas art. 103a ustawy emerytalnej, którym był związany. Organ rentowy nie był uprawniony do badania zgodności przepisów prawa z Konstytucją. Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 24 lutego 2012 roku w sprawie VU 1110/11 stwierdził, że zaskarżona decyzja odpowiada prawu. Po wydaniu powyższego wyroku stan prawny uległ istotnej zmianie, gdyż w wyroku z dnia 13 listopada 2012 roku w sprawie K 2/12 (Dz. U. 20 1 2/1285) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009r. Nr 153, poz. 1227, z 2010r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 205, poz. 1365, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012r. poz. 118 i 251), dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 roku, w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Z dniem 22 listopada 2012 roku, tj. z dniem publikacji tego wyroku w Dzienniku Ustaw, art. 103a w związku z art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 roku, bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, został wobec osób, które nabyły prawo do emerytury w reżimie prawnym niewymagającym rozwiązania stosunku pracy uznany za niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP.

Sąd Okręgowy uznał, że wyrok ten ma zastosowanie do skarżącej, tj. wyłącza możliwość zastosowania wobec niej art. 103a ustawy emerytalnej, gdyż nabyła ona prawo do emerytury od dnia 1 kwietnia 2009 roku. Skarżąca mieści się więc

w kategorii podmiotów, które nabyły i zrealizowały prawo do emerytury po 8 stycznia 2009 roku a przed 31 grudnia 2010 roku, tj. w okresie, gdy prawo nie wymagało rozwiązania stosunku pracy do realizacji prawa do emerytury, czyli do wypłaty świadczenia. Nie ma zatem podstaw prawnych do zastosowania wobec niej art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jako przepisu - skarżącej niezgodnego z art. 2 Konstytucji - co skutkuje koniecznością podjęcia wypłaty zawieszanej emerytury od dnia jej wstrzymania, tj. od 1 października 2011 roku.

Z tych wszystkich względów, Sąd Okręgowy na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w punkcie pierwszym swojego wyroku. Zawarte w skardze żądanie zasądzenia odsetek od wypłaconego świadczenia Sąd przekazał do rozpoznania organowi rentowemu z mocy art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. Z kolei na podstawie art. 477¹³ k.p.c. umorzył postępowanie w zakresie zaspokojonym, to jest podjęcia wypłaty świadczenia za okres od dnia 22 listopada 2012 roku.

W apelacji organ rentowy zaskarżył częściowo powyższy wyrok, zarzucając naruszenie prawa, a w szczególności art. 190 ust. 3 Konstytucji oraz art. 412 § 2 k.p.c., poprzez błędne przyznanie wnioskodawczyni prawa do wyrównania emerytury od dnia 1 października 2011r. do dnia 21 listopada 2012r., podczas gdy wnioskodawczyni nie nabyła prawa do wypłaty emerytury w tym okresie.

Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Apelujący podniósł, że za okres od 1 października 2011r. do 21 listopada 2012r. wnioskodawczyni nie ma prawa do emerytury zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji, który stanowi, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy wiążącej aktu normatywnego. Trybunał Konstytucyjny w sprawie sygn. akt K 2/12 nie wskazał innego terminu utraty mocy obowiązującej, co oznacza, że wnioskodawczyni nie ma prawa do wyrównania emerytury za okres od dnia 1 października 2011r. do dnia 21 listopada 2012 r. Na uwagę zasługuje wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 1 lutego 2012 r. w którym zawarta jest teza, że przepis uznany za niekonstytucyjny ma ten charakter od dnia jego wydania, a zatem orzeczenie nie działa wstecz, lecz na przyszłość.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie może odnieść skutku.

Na etapie postępowania apelacyjnego zakreślonego zarzutami apelacji spór sprowadza się do wyjaśnienia, czy istnieją przesłanki do wznowienia postępowania i wypłaty wstrzymanego świadczenia emerytalnego U. G. (2) od dnia 1 października 2011 r., czy też możliwość taka istnieje dopiero od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. 22 listopada 2012r. Spór dotyczy zatem skutków derogacyjnych niekonstytucyjnego przepisu, w szczególności czy przepis niekonstytucyjny traci moc ex tunc (od początku jego wejścia w życie), czy też ex nunc (od momentu stwierdzenia jego niekonstytucyjności).

Problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i budzących wątpliwości zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie automatycznie nastąpiła utrata mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem od początku jego wejścia w życie.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia

pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy że do tego czasu wywiera skutki prawne.

Istnieje również ustabilizowane stanowisko, które Sąd Apelacyjny w składzie tu orzekającym w pełni popiera, że przepis traci swój byt *ex tunc*, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku TK z dnia 13 listopada 2012r. w sprawie K2/12 Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zauważyć również należy, że także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, Sąd Najwyższy orzekł, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Zaprezentowana linia orzecznictwa Sądu Najwyższego jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008 r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999 r., II CKN 632/98, nie publ.).

Nie można przy tym pominąć, że w postanowieniu SN z dnia 13 stycznia 2009r., II PO 8/08, wyrażono stanowisko, iż po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ § 1 k.p.c., Sąd stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (LEX nr 738350). W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału.

Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadzałoby się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnień skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału (zasadne wstrzymanie świadczenia) i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału (wznowienie prawa do świadczenia). Warto w tym miejscu podkreślić, że wznowienie prawa do wypłaty świadczenia nie wymaga od sądu określenia szczególnych przesłanek, lecz stwierdzenia jedynie faktu wstrzymania prawa do świadczenia. W konsekwencji odwołująca ma prawo do uzyskania świadczenia, które zostało jej wstrzymane w sposób niezgodny z prawem.

Reasumując, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem *ex tunc*. Powyższe więc oznacza, że z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw przepisy te utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo, dając jednocześnie przewidziane wprost w art. 190 ust. 4 ustawy zasadniczej (tu w zw. z art. 401¹ k.p.c.), konstytucyjne uprawnienie do wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym na podstawie tych niekonstytucyjnych przepisów. Gdyby więc podzielić stanowisko organu rentowego o tym, że aż do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału, akt uznany za niekonstytucyjny ma pełną moc obowiązującą i powinien być bez żadnych zastrzeżeń stosowany przez sądy do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem tego orzeczenia, to w istocie przekreśliłoby to sens instytucji wznowienia postępowania, którego celem jest przecież restytucyjne wydanie orzeczenia zgodnego z prawem, w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnym. O tak rozumianych skutkach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego stanowią między innymi wyroki samego Trybunału z dnia 2 marca 2004 r. SK 53/03, OTK 2004/3/16, czy 9 czerwca 2003r. SK 5/03 OTK 2003/6A/50.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, że przy dokonaniu ponownej oceny prawnej występującego w niej przedmiotu sporu - z wyłączeniem już uznanych za niekonstytucyjne, a wyżej powołanych przepisów - roszczenie wnioskodawczyni podjęcia wypłaty emerytury z dniem 1 października 2011r. okazało się w pełni zasadne, jako, że niekonstytucyjnym okazał się warunek rozwiązania stosunku pracy do kontynuowania wypłaty emerytury odwołującej. Tym samym Sąd Okręgowy na podstawie art. 401¹ k.p.c. zasadnie wznowił postępowanie w sprawie i na mocy art. 412 § 2 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok tegoż Sądu z dnia 24 lutego 2012r. sygn. akt VU 1110/11, jak też poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 września 2011r. w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury U. G. (1) od dnia 1 października 2011r. Odnosząc się z kolei do zgłoszonego w skardze o wznowienie postępowania żądania wypłaty odsetek, Sąd Okręgowy będąc związany w zakresie rozpoznania i orzeczenia treścią zaskarżonej decyzji - przy braku w tym przedmiocie uprzedniego rozstrzygnięcia organu rentowego - nie był uprawniony do merytorycznego rozpoznania tak określonego roszczenia odwołującej. W tak zaistniałej sytuacji procesowej, Sąd I instancji prawidłowo przekazał żądanie wypłaty odsetek do rozpoznania organowi rentowemu (jako nowego żądania) w trybie art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Prawidłowo również Sąd Okręgowy, zważywszy na treść art. 477¹³ k.p.c., umorzył postępowanie w zakresie zaspokojonym decyzją organu rentowego z dnia 6 lutego 2013 roku, mocą której organ rentowy podjął wypłatę emerytury na rzecz wnioskodawczyni od dnia 22 listopada 2012 roku.

W tym stanie rzeczy, nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji, Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji swojego wyroku.